

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies / Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Magdaléna Steinhauer Wesserlová
Article / Článok: Berlinov zisk uznania a spoločenského statusu ako podmienka nahradzujúca moc / Berlin's Gain of Recognition and Social Status as Requirements to Substitute Power
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.165-182>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

STEINHAUSER WESSERLOVÁ, M. 2018. Berlinov zisk uznania a spoločenského statusu ako podmienka nahradzujúca moc. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 21, No. 3, 2018. ISSN 1335 – 2741, pp. 165-182. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.165-182>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

BERLINOV ZISK UZNANIA A SPOLOČENSKÉHO STATUSU AKO PODMIENKA NAHRADZUJÚCA MOC¹

BERLIN'S GAIN OF RECOGNITION AND SOCIAL STATUS AS REQUIREMENTS TO SUBSTITUTE POWER

Magdaléna Steinhauser Wesserlová*

ABSTRACT

The definition of Berlin's fundamental freedom as well as their analysis are not part of the traditional interpretations of Isaiah Berlin's ideas, as even Berlin itself in his work does not set forth the postulates of its theory. The complexity of the subject under discussion is also inconsistent because the problem of negative freedom is not one of the most discussed topics in the field of political philosophy. Discourse on this topic in the region of Central Europe pays only narrow attention. Hence, in the present study, one of an alternative of one the potential conditions of Isaiah Berlin's negative freedom was proposed. The paper tried to define, describe and analyze the position appreciation of the human. Since it is not always possible to perceive appreciation as a potential factor extend the level of freedom, but its attainment can easily incite a person to skid the way of using the power associated with the gain of a certain social status, it has to be shown that the condition corresponding more to the positive type of freedom can under certain circumstances, also serve to find the boundaries of negative freedom. As a results of ascertainties was that each gain in the valuation or the gain of the social position, if it is for the benefit of a company or part of the company, can incite the expansion of the extend of human freedom. This does not mean that the person is in direct proportion to own appreciation becomes powerful and uses his power against others. The research through a different perspective on Berlin's problem of acquisition of appreciation highlighted different action of the influence of appreciation on a variety of people, and thus proved that the gain of recognition can be considered as a marginal condition of negative freedom.

Key words: Isaiah Berlin, negative freedom, the man, recognition, social status

---

* Mgr. Magdaléna Steinhauser Wesserlová pôsobí ako interná doktorandka na Katedra filozofie, Filozofická fakulta, Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: magdalena.wesserlova@umb.sk.

DOI: <http://doi.org/10.24040/politicevedy.2018.21.3.165-182>

¹ Tento príspevok vznikol v rámci grantového projektu VEGA č. 1/0496/18.

Úvod

Isaiah Berlin je zástancom myšlienky negatívnej slobody, hoci jej základný predpoklad zreteľne neformuluje. Väčšiu časť ťažiskovej práce *Dva pojmy slobody* situuje skôr ako kritiku pozitívnej zložky slobody. V skutočnosti tak **Berlin** podľa nás hovorí najmä o nebezpečenstve moci. Moc totiž možno spájať s donucovaním či donútitelnosťou. Moc môže nariaďovať a podľa potreby aj podporovať násilie. Jednou z foriem moci alebo vplyvu je i autorita, ktorá svoju účinnosť odvodzuje od toho, že ju poslúchajú a uznávajú. Z tohto dôvodu je možné hovoriť o tom, že autorita je moc založená na prestíži či na úcte. Autorita je teda odrazom výnimočného postavenia. (Sartori, 1993) Okrem spomenutého, je jednou z podôb moci aj schopnosť niekoho ovplyvniť formovaním jeho myšlienok, toho čo chce alebo čo potrebuje. V krajnom prípade môže ísť o moc prejavujúcu sa ideologickou indoktrináciou či pôsobením na psychiku. (Heywood, 2004) Prostredníctvom podobných názorov **Berlin** spája moc najmä s pozitívnou slobodou, v ktorej vplyv moci jednotlivca pôsobí deštruktívne na politickú slobodu spoločnosti. Ak by sa však mala moc v istej podobe spájať s negatívnym významom slobody, tak je nutné uvažovať o nej len veľmi opatrne. O spojení moci s negatívnym typom slobody je však možné diskutovať len v prípade, ak bude nahradená prirodzenou ľudskou snahou získať istý spoločenský status a uznanie. Z toho dôvodu bude kategória moci zamenená za úsilie získať spoločenský status.

Zložitosť riešeného predmetu je nesporná. Otázka negatívnej slobody a s ňou súvisiace parciálne problémy, medzi ktoré patrí aj otázka moci či spoločenského statusu, totiž nepatria k najdiskutovanejším témam v oblasti politickej filozofie. Napriek tomu, spolu s pozitívnou slobodou, aj vďaka **Berlinovmu** vplyvu, vyvolávajú na poli anglo-americkéj sociálno-politickej filozofie neustále polemiky.² Diskurzu k tejto téme sa v uvedenej oblasti venuje

---

² Ako príklad je možné uviesť kritikov konceptu **Berlinovej** negatívnej slobody. Pravdepodobne najväčšia kritika venujúca sa tomuto stanovisku pochádza od kanadského politológa **Crawforda B. Macphersona**, ktorý v publikácii *Democratic Theory: Essays in Retrieval*, kde nesúhlasí s **Berlinovou** analýzou dvoch chápaní slobody, kde sú pravdepodobne najväčším problémom podmienky slobody. **Macphersonov** postoj sa od **Berlinovho** líši napríklad v zaujatí stanoviska k neúmyselnému donúteniu, ktoré podľa neho nie je popretím slobody, len akosi absenciu podmienok potrebných na účinné využitie slobody. (Macpherson, 1973) Podobnou formou kritiky sú aj práce nemeckého politológa **Thomasa Meyera** a politickej teoretičky venujúcej sa morálnym problémom **Maureen Ramsay**. Naopak za priaznivcov **Berlinovej** filozofie (napriek tomu, že nie vo všetkom s **Berlinom** súhlasili) možno nájsť v austrálskom profesorovi politickej teórie **Georgovi Crowderovi** alebo profesorovi americkej verejnej filozofie a politických inštitúcií **Williamovi A.**

omnoho väčší záujem než je tomu v európskom priestore. Slovensko preto nie je výnimkou. Záujem o **Berlinovu** negatívnu formuláciu a priamo na ňu nadväzujúcu problematiku sa u nás nerieši takmer vôbec. V súvislosti s otázkou skúmania tejto témy na Slovensku možno poznamenať, že na negatívny typ **Berlinovej** slobody sa sústreďí len minimálna pozornosť. Problematika negatívnej slobody je v krajinách strednej Európy rovnako slabo analyzovaná tak ako v politickej oblasti, tak aj v ekonomickom sektore alebo v oblasti morálnej filozofie, kde zväčša ide len o všeobecné intencie celkového chápania slobody.

Cieľom práce rozdelenej do dvoch kapitol je preto prispieť k náprave tohto stavu a analyzovať časť problému, ktorý by mohol ovplyvniť interpretácie negatívneho chápania slobody **I. Berlina**. Mojou snahou je reinterpretovať **Berlinove** myšlienky, pochopiť a vystihnúť ich podstatu prostredníctvom metód indukcie a dedukcie. Už teraz je evidentné, že vo vzťahu k skúmanej problematike bude potrebné poukázať na slabú koherenciu medzi jednotlivými prvkami **Berlinovej** teórie. **Berlin** totiž vo svojej práci jasne neartikuluje žiadne parciálne podmienky negatívnej slobody. Z toho dôvodu bude v tomto článku hľadaný jeden z predpokladov jeho teórie o slobode, a to v kontexte jej pozitívnej zložky. Základom úvah bude názor, že napriek klasifikovaniu sociálno-politickej slobody ako dvoch odlišných typov, majú tieto druhy isté spoločné pozadie. Záujem bude preto sústredený na hľadanie odpovede na otázku: Aký vplyv má zisk uznania na konkrétneho človeka z hľadiska negatívnej slobody? Odpoveďou na stanovenú otázku sa chcem priblížiť k vymedzeniu „hraničnej“ podmienky negatívnej slobody.

1 Význam uznania a spoločenského statusu v živote človeka

Berlin v časti svojich úvah o slobode hovorí o získaní istého postavenia v spoločnosti (Berlin, 1958). Problém spojitosti negatívnej slobody so ziskom spoločenského statusu sa nachádza v tom, že hoci uznanie vníma **Berlinov** človek ako jemu vlastné, sám **Berlin** nie je prílišným zástancom tejto myšlienky. Na druhej strane je možné klásť si otázku, z akého dôvodu sa týmto podmetom vôbec zaoberá, ak ho nemožno plne považovať za súčasť ľudskej prirodzenosti determinujúcej minimum slobody, ktorá je pre tento typ slobody kľúčová?³

Galstonovi. Nemožno však zabudnúť ani na politického teoretika **Joshuu L. Chernissa** alebo na britského autora a redaktora **Henryho Hardyho**.

³ Porovnaj (Berlin 1993).

A z akého dôvodu sa **Berlin** uznaním vôbec zaoberá, ak nevyslovuje voči nemu ani ostrú kritiku, ani ho žiadnym spôsobom neglorifikuje? Čo sa vlastne chápe pod uznaním?

Z hľadiska odpovede na prvú otázku možno poznamenať, že uznanie **Berlin** rieši preto, lebo si uvedomuje to, aký význam má pre človeka, pre jeho spoločenský život. **Berlin** totiž o všetkých ľuďoch uvažuje ako o spoločenských bytostiach. Ľudí neselektuje podľa toho, akým spôsobom participujú na účasti v spoločenskom živote,⁴ respektíve akú spoločenskú pozíciu zastávajú, pokiaľ nie je siahnuté na ich základnú slobodu a závažne ich slobodné konanie neovplyvňuje istá forma donútenia alebo politického obmedzenia.

Berlin poznamenáva, že osoba túži byť pochopená a uznaná, pričom uznanie, respektíve nadobudnutie zmyslu byť niekým, možno získať len prostredníctvom ostatných členov spoločnosti. (Berlin, 1993) Dôvod uznania (respektíve sebauznania) prostredníctvom kolektívneho vedomia spočíva v tom, že **Berlin** akcentuje spoločenské „ja“, spoločenskú identitu. On nie je, na rozdiel od iných liberálov, stúpencom myšlienky atomizovaného individua, ktoré je nezávislé od vzťahov k iným, a preto zdôrazňuje: „*Moja individualita nie je ničím, čo môžem oddeliť od svojho vzťahu k iným alebo od tých svojich vlastností, ktoré súvisia s ich postojom ku mne.*“ (Berlin, 1993, s. 54) Postupne sa tak načrtá odpoveď na druhú otázku. Ukazuje sa, že **Berlin** považuje uznanie alebo vnímanie človeka druhým človekom za niečo prirodzené, nemenné. Z toho dôvodu, ak sa hovorí o spoločensko-politickej slobode, musí aj oblasť slobody počítať s akceptovaním istých vzájomných medziľudských postojov. **Berlin** však hovorí o túžbe nezostať nepovšimnutý. (Berlin, 1993)⁵ Túžba je pre človeka práve tým podnecujúcim faktorom pre snahu spoločensky sa vyhraniť voči ostatným, byť jedinečným.⁶ Inak povedané, ide o vyhranenie sa v pluralitnej spoločnosti. Snaha, prípadne túžba po snahe o originalnosť tak vyvoláva úsilie o vybudovanie si možnosti na to, aby sa človek mohol prejaviť, naplno realizovať, využiť tú šírku slobody, ktorú mu okolie sprostredkovať. **Berlinom** prezentovaný človek prirodzene túži po vlastnej slobode. Túži tiež po zanechaní akejsi „stopy“ v kultúrnom prostredí spoločnosti – chce byť niekým.

---

⁴ Z istého uhla pohľadu a za istých okolností to môže byť problém, avšak v tomto prípade diferenciacia ľudských individuí, nehrá pre **Berlina** žiadnu podstatnú rolu.

⁵ Túžba môže byť rôzna. **Berlin** túžbu nešpecifikuje. Ide skôr o zisk uznania alebo spoločenského postavenia. Preto tento termín budem používať v tomto kontexte.

⁶ Jedinečnosť človeka nevyjadruje biologickú, psychologickú ani inú originalitu človeka. Ide o akúsi potrebu spoločenského dokázania a prezentácie svojej jedinečnosti.

Ide o akúsi prirodzenú tendenciu (spoločenského) človeka, pretože ak si uvedomuje, že má istú oblasť pre slobodné rozhodnutia, chce ešte niečo viac. Chce, aby mal priestor, v ktorom jeho konanie bude ocenené. Jeho motivácia byť ocenený tak spočíva v tom, že túži svoju individuálnu jedinečnosť existujúcu v akomsi pluralitnom a nehomogénnom kolektíve nejakým spôsobom prejavíť a udržať si ju, prípadne chce rozšíriť priestor pre svoju slobodu. Ak by som sa možno pokúsila nájsť predsa len nejaký súvis a spojitosť medzi negatívnou slobodou z hľadiska minimálnej slobody alebo ľudskej prirodzenosti s potrebou byť ocenený, potenciálny, hoci len čiastočný, prienik by mohol byť odhalený práve na tomto mieste. Prienik by mohol byť viditeľný v myšlienke spojitosti **Berlinovej** ľudskej prirodzenosti so spoločensko-kultúrnym prostredím.

Zisk ocenenia je totiž dôležitý aj z toho hľadiska, lebo: „...*ak nie som takto uznaný, potom sa môže stať, že svoj vlastný nárok byť plne nezávislou ľudskou bytosťou nedokážem uznať ani ja sám a neviem, či o ňom nemôžem pochybovať.*“ (Berlin, 1993, s. 55) Osobnosť človeka je do veľkej miery učená tým, čo cíti, čo si myslí. A to, čo si človek o sebe myslí a ako pociťuje, je určené cítením a myslením prevládajúcim v spoločnosti, ktorej je členom. Veď predsa prostredie, v ktorom sa človek nachádza, je pre neho tým formujúcim aspektom, pričom ho okolie neovplyvňuje ako samostatnú časť celku, ale ako svoju neoddeliteľnú súčasť. (Berlin, 1993) Znamená to, že ak by človek aj mohol konať slobodne, avšak túto slobodu nedokázal sám uznať, vyskytuje sa zjavná pochybnosť o tom, či by mohol byť vnútorne slobodný. Akým spôsobom by bol v takom prípade slobodný? Človek je predsa súčasťou veľkého kolektívu, v ktorom prebiehajú vzájomné interferencie medzi jej členmi. Netýka sa to však len sociálneho kontextu, ale i politického a ekonomického. Pretože ak osoba, o ktorej sa pojednáva, neuznáva, že je schopná vďaka externe podmieneným okolnostiam vykonať voľbu slobodne, teda je nejakým spôsobom na niekom alebo na niečom (na rôznom druhu odmeny, na mienkotvornej inštitúcii a podobne) pri voľbe závislá, je zjavné, že je o jej slobode možné pochybovať. Prípadne, ak žije táto osoba v štáte, v ktorom prebiehajú slobodné voľby, no svoje rozhodnutie nepovažuje za slobodné (keďže má obmedzený výber), je tiež možné o prítomnosti slobodného výberu diskutovať. Rovnako by bolo otázne, ak by v štáte prebiehali slobodné voľby, v ktorých by slobodný hlas tejto osoby musel byť nutne odovzdaný, pretože ak by tak neurobila, vyplynuli by z jej konania závažné reštrikcie. Z hľadiska negatívnej slobody to znamená, že človek potrebuje uznanie seba samého ako slobodnej bytosti a tiež túži získať istý spoločenský status alebo uznanie bez nátlaku. Pocítenie pochopenia,

uznania, akceptácie (vlastnej osoby z pohľadu ostatných, ale i seba samého) dokáže v človeku vyvolať reakciu na podnety a meniť jeho mienku nielen o spoločnosti, ale aj o sebe, o svojej spoločenskej pozícii.

Voči **Berlinovým** myšlienkam možno namietat, že túžba po získaní spoločenského statusu a uznania však môže byť aj problémom. Ten sa vyskytuje, veľmi jednoducho povedané, pri prirodzených snahách o zmenu uznania na moc. Ak človek získa uznanie, často sa stáva, že túži po ďalšom uznaní, väčšej akceptácii, kontinuálne tak môže prahnúť po moci. V čoraz silnejších tendenciách posilniť spomenutý faktor slobody tak môže dôjsť k strate dobrých úmyslov a túžba po slobode, uznaní sa môže stať škodlivou. V extrémnych prípadoch sa na politickej úrovni môže dospieť až k tyranii. V tomto prípade by sa ihneď zmenila oblasť zaradenia slobody z negatívnej na pozitívnu, ak by bolo vôbec možné o slobode ešte diskutovať.⁷ Z toho dôvodu túžbu po získaní statusu alebo určitej spoločenskej pozície nemožno jednoducho a bez ťažkostí priradiť k slobode, či už v jej negatívnej alebo pozitívnej forme.

Berlin má čiastočne pravdu, keď naznačuje problematickosť zisku uznania, hoci podľa môjho názoru spojitosť so slobodou (nielen pozitívneho, ale i negatívneho typu) možno, síce nepriamo a čiastočne, v danom faktore nájsť. Je však nutná dôsledná selekcia účelov dosiahnutia spoločenského uznania i správny prístup⁸ k vlastnej slobode. Niečo podobné poznamenávajú aj teoretici z oblasti politickej filozofie **P. Pospíšil** a **P. Andjelkovski**. Spomínajú, že človek potrebuje nielen základnú zdravotnú starostlivosť, základné hygienické a stravovacie možnosti, ale taktiež vzdelanie, ktoré mu napomôže k interpretácii vlastnej podoby slobody a tiež to, ako so slobodou korektné narábať. (Pospíšil – Andjelkovski, 2012) Znamená to, že ak sa bavíme na úrovni sociálno-politickej, človek nepotrebuje len základné fyziologické potreby na prežitie slobodného života, ale potrebuje tiež vedieť to, ako narábať s tým, s čím má možnosť pracovať. Je potrebné vedieť ako využívať vlastné možnosti a príležitosti, aby nespôsobil ujmú niekomu druhému, kto má rovnaké práva a nároky ako on sám. Na tomto mieste ide o opätovné zdôraznenie toho, že slobodu je potrebné si nejakým spôsobom uvedomovať, teda korektné s ňou narábať a nedovoliť cudziemu elementu nejakým obmedzujúcim spôsobom do nej zasiahnuť. Preto je

---

⁷ Je pravdou, že väčšiu slobodu v takom prípade niekto získal, avšak bolo by to na úkor niekoho iného.

⁸ Správnosť prístupu je diskutabilnou. Pre každého člena spoločnosti môže byť správnosť prístupu k vlastnej slobode odlišná. Na tomto mieste je výraz správnosť použitý len vo všeobecnom význame.

dôležitým prvkom vzdelanie alebo jemu podobný proces racionálneho uvažovania slúžiaci ako fundament pre zdravé ocenenie človeka druhým subjektom či spoločnosťou.

Iný problém pri zisku uznania spočíva v jeho výhodnosti. Základným predpokladom je požiadavka zisku statusu. Diferenciu účelu uznania spôsobuje len prístup k jeho prideleniu nejakej osobe. Ide o to, že ak určitá osoba získa spoločenské postavenie, paralelne s ním môže získať aj určité výhody, prípadne sa na jej novú spoločenskú pozíciu naviažu aj určité negatívne faktory. Získať môže niečo fyzicky alebo na nemateriálnej úrovni. Rovnako ako zisk postavenia môže pôsobiť len na jej psychiku, môže spôsobiť aj akési povýšenie vnímania tejto osoby ostatnými ľuďmi. Zmena jej spoločenskej pozície bude teda závisieť od jej vlastného (pomerne neobjektívneho, pocitmi podmieneného) pohľadu na získanie svojho nového sociálneho statusu. Na strane druhej aj (rovnako subjektívne) vnímanie a vyžarovanie spätnej väzby okolím na tohto človeka, ktorému bola udelená spoločenská rola, bude pôsobiť ako dôsledok zisku jeho sociálneho statusu. Znamená to, že okrem toho, že nová spoločenská pozícia priniesie zmenu do života konkrétnej osoby, určitým spôsobom zasiahne aj do jej okolia. Zároveň prostredie, ktoré na osobu pôsobí, bude vplývať na zmenu jej statusu. Problém výhodnosti zisku sociálnej pozície však nastáva vtedy, keď ho osoba nadobudne akoby neprávnym, s cieľom realizovať subjektívne (možno mocenské) zámery. Škodlivé alebo falošné uznanie⁹ môže získať kedykoľvek vtedy, keď istý vonkajší (externý) subjekt usúdi, že takéto uznanie z určitého hľadiska môže priniesť danej osobe alebo inému subjektu prospech.¹⁰ Konečným dôsledkom je tak pozitívny charakter¹¹ uznania, pretože zisk politického alebo spoločenského statusu bol nadobudnutý len kvôli zisku nejakého úžitku. Rovnako to platí aj pri vlastných túžbach po zisku postavenia. Prítomnosť negatívnej slobody však v takomto procese nehrá žiadnu podstatnú úlohu. Z hľadiska negatívnej slobody by išlo podľa **Berlina** o to, že človek by sa usiloval o odstránenie prekážok, zápasil by o vlastnú slobodu, kontroloval by vplyv vonkajších interferencií. (Berlin, 1999) Ak by však človek zašiel ďalej a začal po ich zisku „škodlivo“ túžiť, mohlo by to viesť k práve opačnému efektu, a to straty (istej miery) slobody, ak nie vlastnej, možno práve niekoho, na koho

---

⁹ Ide o subjektívne priradenie statusu k výhodnosti.

¹⁰ Škodlivé alebo falošné uznanie môže táto osoba získať aj vtedy, ak bude robiť všetko, čo je v jej silách, aby získala uznanie a jeho prostredníctvom sa dostala k širšej miere slobody alebo aby získala moc, prostredníctvom ktorej môže interferovať na život ostatných.

¹¹ Ide o pozitívny charakter podľa Berlinovej klasifikácie.

dôsledky takéhoto konania dopadnú. Okrem toho je v tejto súvislosti potrebné uvedomiť si, čo **Berlin** zdôrazňuje, a to že: „V určitom jasnom zmysle platí, že *pokiaľ sa niekto, kto nemôže získať to, čo chce, naučí chcieť iba to, čo získať môže, prispieva to niekedy k jeho šťastiu či bezpečiu, ale nezvýši to jeho občiansku či politickú slobodu.*“ (Berlin, 1999, s. 46)

Na rozdiel od škodlivého uznania považujem za prijateľné také uznanie, ktoré tvorí neoddeliteľnú súčasť negatívnej slobody. Ide o to, že ak je človek do istej miery slobodný v tom, čo koná a akým spôsobom svoju činnosť realizuje, uskutočňuje to tak, aby účel alebo výsledky jeho snaženia priniesli úžitok (v zmysle možnosti konať to, čo človek vie bez zasahovania ostatných) nielen jemu, ale nejakým spôsobom aj širšej verejnosti (bez ohľadu na sebecké motívy kohokoľvek). Je nutné zdôrazniť, že zámerom (obyčajného)¹² človeka nie je nejakým spôsobom naznačiť cestu prípadného stotožnenia uznania zo slobodou. Ide skôr o nájdenie spôsobu vykročenia na cestu vedúcu k slobode. Dá sa tak usúdiť na základe toho, že z istého uhla pohľadu je možné najst' prienik či spojitosť s oblasťou negatívnej slobody, respektíve minimálnym chápaním slobody a ľudskou prirodzenosťou.

2 Dôsledky zisku uznania a spoločenského statusu

Pri úvahách spojených s uznaním je nutné sa neustále zamýšľať nad tým, kde leží oblasť, v ktorej sa jedna osoba alebo skupiny ľudí dokážu prejavovať a plne realizovať bez zásahu ostatných. (Berlin, 1999) Každé konanie človeka predsa spôsobuje nejaké dôsledky. Výsledok takéhoto konania nemusí byť známy len danej osobe. Veď každá činnosť priamo, prípadne nepriamo, zasahuje nejakým spôsobom do života druhých. Z toho vyplýva, že dôsledky konania človeka môžu pociťovať alebo uvedomovať si aj ľudia, ktorých sa jeho činnosť nejakým spôsobom dotkla. Ak je táto činnosť direktívna, u ľudí nemá zvyčajne pozitívnu odozvu. Avšak, ak je konanie človeka pozitívne,¹³ môže dopadať na životy ostatných (spoluobčanov) napríklad spôsobom, ktorý ich podnieti k oceneniu konkrétnej osoby za jej prospešnú činnosť. Znamená to, že ak táto osoba zasiahne nejakým dobrým spôsobom do ich oblasti života, oceneniu sa vyhnúť nedokáže, pretože je spoločenskou bytosťou. Ocenením môže byť osoba podnietená natolko, že ju to môže aj naďalej podporiť v činnosti, a preto výsledky svojho konania môže i naďalej orientovať tak, aby

---

¹² Prívlastok „obyčajný“ vyjadruje v tomto prípade človeka bez postranných úmyslov.

¹³ Pozitívne konanie v zmysle prospešného.

odozva na ne bola i naďalej rovnaká. Istým spôsobom vyznamenaná osoba tak získanie svojho ocenenia môže i zúročiť a využiť vo svoj prospech. Ak by chcela pokračovať v tejto užitočnej činnosti, tak s vedomím, že musí svojej slobode určiť hranice, aby nesklzla k sebeckému využívaniu výhod, ktoré jej z prisúdeného statusu plynú. Znamená to, že táto osoba si sama ako slobodný občan tiež kladie limity svojho konania. Pretože ak by tak nekonala, vyskytol by sa problém práve v možnosti vzniku jej autoritatívneho, prípadne až totalitného správania sa. Ak by si nekládla limity, nielenže by mohla brániť negatívnej slobode ostatných, ale novo získaná moc by ju mohla zmeniť. Osoba by si narušila vlastnú negatívnu slobodu tým, že by zmenila oblasť, v ktorej by mohla byť slobodná, ak by nebola tým, čím vie byť alebo kým vie byť. Ak by však i naďalej zostala tým, kým vie byť, oblasť jej negatívnej slobody by sa nemusela rozpadnúť.

Vyslovená úvaha stojí na predpoklade, ktorý možno demonštrovať na nasledujúcom príklade.¹⁴ Otroci¹⁵ č. 1, č. 2 a č. 3 vykonávajú masérske služby. Všetci traja mali rovnaké príkazy vykonávať tie isté úkony. Umeniu správnej masáže sa učili všetci za rovnakých okolností, podmienok, v rovnakom časovom období, žiaden z nich nebol žiadnym spôsobom znevýhodnený voči ostatným, ba dokonca ani v nasledujúcej praxi. Avšak neskôr uznanie za svoju prácu získajú len otroci č. 1 a č. 2. Ocenenie získajú pretože svoju prácu vykonávajú tak, aby výsledky ich činnosti boli pre ich klientov uspokojivé tým, že prejavujú akúsi nepatrnú snahu pri poskytovaní služieb. Otroci č. 3 naopak vykonáva svoju prácu len preto, lebo ide o jeho povinnosť, žiaden osobitý záujem o svoju prácu ani o jej výsledky neprejavuje. Pokladá sa za neslobodného, nielenže sa tak cíti, ale myslí si, že z jeho stavu neexistuje žiaden posun k napredovaniu. Otroci č. 1 a č. 2 do svojho konania aplikujú snahu o prejavenie svojej individuality, svojich kvalít. Napriek tomu, že si uvedomujú svoju podriadenosť, uvedomujú si, že sú osobami. Cítia, že napriek ich pripútanosti k pánom a ich príkazom nemusia svojou neslobodou trpieť. Chcú sa usilovať (hoci i v určitých medziach) o napredovanie. Chcú využiť to, čo vedia. Chcú byť tým, kým byť (hoci v neslobode) môžu. Práve snaha prejavíť individuálne schopnosti, túžba po ich povšimnutí a ocenení vytvárajú rozdiel

---

¹⁴ Uvedený príklad je len modelovou situáciou. Cieľom príkladu nie je zohľadniť všetky možné situácie, ktorými by mohol byť problém zisku uznania a spoločenského statusu lepšie reflektovaný.

¹⁵ Modelové osoby otrokov som využila len z toho dôvodu, pretože limity oboch osôb sú stanovené ich spoločenským statusom. Osoby otrokov vytvárajú pre daný príklad lepšie východiskové podmienky.

medzi týmito osobami. Ocenenie snaživých otrokov, ktoré však dopadá nielen na výkon ich činnosti, ale i na ich subjektívny postoj k sebe samým, je zároveň motivujúcim podnetom pre snahu vykonávať svoju činnosť naďalej tak dobre, ako to robili doteraz. Uvedomujú si, že vďaka masérskemu „remeslu“ sa nevymania zo statusu otroka, ale v rámci ich spoločenského statusu sa snažia získať čo najväčšiu oblasť pre vlastnú slobodu. Pociť ocenenia im síce politickú slobodu žiadnym spôsobom nezvýši, avšak môže ich podnietiť k vykonávaniu prospešného konania i naďalej.¹⁶ Zisk uznania nemusí (ale môže) byť podnetom pre dlhodobejší osobnostný alebo profesijný rast. Po istom čase však otrok č. 2 chce svoje ocenenie využiť viac. Podniká kroky na to, aby si ho pán viac všimal, aby bol s ním spokojnejší. Pán vďaka týmto krokom povyšuje otroka na „vyššieho otroka“ a získava pozíciu, prostredníctvom ktorej riadi ostatných „kolegov“. Získava teda moc, svoje ocenenie využíva na posilnenie vlastnej pozície, je zdrojom kontroly, vydáva usmernenia, ktoré mu vyhovujú a spôsobuje tým, že zasahuje do oblasti aj otroka č. 1, aj č. 3. Podieľa sa tým na umenšovaní ich miery slobody, keďže plnenie si vlastnej funkcie je zároveň aj zdrojom donucovania a kontroly. Otroka č. 2 už nie je tým, kým vedel byť. Je z neho „nový“ človek, a to len preto, lebo prahol po väčšej moci. Zisk prílišného sebavedomia ho posunul do sféry, v ktorej robí to, čo si možno rýchlo osvojil a do jeho práce mu nik výrazne nezasahuje, avšak práve on je zdrojom donucovania. Následne sa tak výhoda ocenenia pre možnosť rozšíriť si oblasť negatívnej slobody stáva podnetom k nevýhodám slobody pozitívnej. Napriek tomu, že otrok č. 2 získal od pána najväčšiu oblasť (negatívnej) slobody a môže prípadne riadiť aj otrokov č. 1 a č. 3, jeho sloboda musí čeliť problémom slobody pozitívnej. Na tomto mieste sa tak ukazuje to, ako zisk statusu alebo zisk ocenenia dokážu nielen rozšíriť negatívny druh slobody, ale podnietiť človeka usilovať sa o slobodu pozitívneho typu.

Nazdávam sa, že najlepšie z hľadiska snahy byť slobodný (v negatívnom chápaní slobody) obstál otrok č. 1., hoci aj naďalej budú u neho existovať isté spoločensko-politické limity, ktoré nemôže prekročiť. Avšak v medziach svojej slobody, ktorú samozrejme má i on ako otrok, môže byť slobodný a vykonávať prikázanú prácu tak, aby si ju udržal, prípadne za prinesenú kvalitu získal aj výhody potenciálne rozširujúce jeho negatívnu slobodu.¹⁷ Na jeho minimálnu

---

¹⁶ Môže sa zmeniť rozsah ich vnútornej slobody.

¹⁷ Hoci mu pán (reprezentujúci spoločnosť) prikázal vykonávať prácu (reprezentujúcu sociálno-politické limity), otrok č. 1 je slobodný. Môže vykonávať masáže a voliť využívanie takých techník,

oblasť slobody nebude žiadnym spôsobom siahnuté. V konečnom dôsledku by preto sloboda tohto otroka mohla byť o niečo širšia ako len základná neporušiteľná miera ľudskej slobody.

Keďže je dôležité zhodnotiť pozíciu uznania pre život osoby, je potrebné opätovné vrátenie sa k základnej otázke tohto textu: Prečo **Berlin** spomína zisk spoločenského statusu, ak sa ním nezíska obzvlášť zaujímavé a podnetné stanovisko k zisku istej miery väčšej slobody občana? Zdá sa, že to nie je len z dôvodu obavy zo vzniku možného zdroja obmedzenia alebo donútenia, prípadne vytvorenia bázy pre totalitné praktiky. Zisk akéhosi nesebeckého ocenenia, sociálneho statusu, ktorý nesmeruje k akýmkoľvek pozitívnym cieľom slobody totiž môže byť v konečnom dôsledku pre spoločnosť aj prospešný, a tak prispievať k zvýšeniu miery negatívnej slobody. A hoci to **Berlin** explicitne nevyjadruje, niekde v hĺbke svojich myšlienok si to uvedomuje. Pretože ak konanie jedného človeka spôsobí inému človeku (alebo skupine ľudí) úžitok, môže za svoje aktivity získať uznanie. Ocenenie nemusí byť len prejavom vďaky, ale môže z neho vyplývať aj istá výhoda. Zvýšenie slobody oceneného človeka však nemusí znamenať, že občania, ktorí uznanie udelili (alebo nejakí iní) prídu o časť svojej politickej slobody. Môže to znamenať len toľko, že človeka ocenili za dôsledky (s ktorými sú spokojní) prinášané jeho činnosťou. Ale taktiež to môže naznačovať, že ostatní členovia spoločnosti majú príležitosť človeka delegovať na miesto, kde bude jeho prospešná činnosť pre nich prijateľnejšia alebo kde bude môcť vykonávať svoje aktivity pre ešte širšiu verejnosť.

Na druhej strane je potrebné uvedomenie si pomerne tenkej hranice medzi šírkou negatívnej slobody v kontexte uznania alebo prisúdenia spoločenského statusu a možným prechodom do slobody pozitívneho charakteru. Pretože ak daný človek získa spolu s jeho výhodnejšou pozíciou aj moc, následne už možno uvažovať nielen o tom, do akej miery siahajú rozsah jeho slobodných rozhodnutí, čo môže a nemôže vykonávať. Dôležitým bude aj to, koho a ako môže riadiť tak, aby bola z jeho strany docielená tá úloha, pre ktorú bol delegovaný do tejto pozície. Pôjde teda aj o pozitívny variant, v ktorom je možné pýtať sa, či je práve privilegovaný subjekt zdrojom kontroly alebo zasahovania, pre ktoré môže vykonávať danú úlohu, hoci je jeho úloha nejakým

---

ktoré uzná za vhodné. Robí teda to, čo vie a je tým, kým vie byť bez zasahovania, napríklad pána. Vplyv iných externých faktorov je určite tiež prítomný, avšak otrok je stále v medziach svojej slobody nezávislý.

spôsobom pre spoločnosť prospešná. **Berlin** sa práve tohto príliš úzkeho predelu obáva, pretože sám explicitne spomína, že sebarealizácia, ktorú možno považovať za čiastočné východisko prisúdenia istého spoločenského statusu, je bližšia pozitívnej, nie negatívnej slobode. Ide o to, že náuka o sebarealizácii vytvorená stotožnením hodnoty slobody a hodnoty oblasti slobodnej voľby nezávisí ani na dobrých, ani na zlých cieľoch človeka. (Berlin, 1999) Sebarealizácia sa prisudzuje skôr pozitívnej hodnote slobody aj z toho dôvodu, lebo: „*Na individuálnom výkone postavená spoločnosť zdôrazňuje silu jedinca a za vzor kladie úspešných ľudí. Do popredia sa tak dostáva akýsi nepísaný zákon, že svet patrí silným, mocným a úspešným.*“ (Katuninec, 2007) Práve táto myšlienka sa javí byť dôsledkom liberálnej tradície prirodzeného víťazstva konkurencie. Avšak neustále je možné badať prvok negatívnej slobody, a to preto, že: „*Sloboda vôbec nežiada, aby sa jednotlivci alebo skupiny potom, čo si zaistili a ohradili svoj pekne vypočítaný kút, zriekli demokratickej seba-vlády v spoločnosti a ponechali všetko ostatnej hre mocenskej politiky.*“ (Berlin, 1999, s. 71) Podstatou zadováženia si **Berlinovej** slobody je snaha oslobodiť sa od pripútania a konať to, v čom je človek dobrý, pričom tým neuškodí ostatným. Odstránením prekážok a otvorením si tak väčšieho rozsahu možností sa predsa človek usiluje o slobodu. Zápas o vlastnú slobodu spočíva v kontrole vonkajších zásahov, v sledovaní a bránení sa proti vykorisťovaniu, ztročeniu prostredníctvom iných ľudí, ktorí majú vlastné ciele odlišné, napríklad od tých mojich. Preto má prinajlepšom politická sloboda zhodné hranice s absenciou vonkajšej dominancie, ba dokonca externej perzekúcie. (Berlin, 1999) A preto pozeráť sa na uznanie ako na niečo, čo môže napriek tenkým hraniciam sklznúť k mocenským ambíciám v akejkolvek podobe, dokáže priniesť nielen občanovi ako jednotlivcovi, ale aj širšej spoločnosti rozšírenie možnosti slobodnej voľby.

V kontexte pochopenia týchto myšlienok je nutné zdôrazniť aj častú nespokojnosť človeka s vonkajším svetom.¹⁸ Srbský doktor venujúci sa politickej náuke **Slaviša Orlović** v tejto súvislosti dodáva, že **Berlin** upozorňuje na tendenciu chcenia človeka byť pánom vlastných činov.¹⁹ Človek popritom nezabúda na neistotu a uvedomuje si zúženie vlastného sveta jeho hranicami. Neistotu spôsobuje jeho strach. Či už sa jedná o strach z majetku, politických práv, alebo iných ľudských hodnôt. Je teda nutné strach odstrániť. (Orlović,

---

¹⁸ Obsah termínu „vonkajší svet“ zastupuje oblasť verejnú, napríklad politickú, spoločenskú alebo ekonomickú.

¹⁹ Na túto tendenciu poukazuje aj príklad otrokov (č. 1 a č. 2).

2007) Snaha uchrániť sa však môže limitovať slobodu, prípadne sa môže tiež podieľať na prechode negatívnej slobody do jej pozitívneho variantu.²⁰ **Berlin** totiž píše: „Som slobodný, pretože a nakoľko som autonómny. Dodržiavam zákony, ale uložil som si ich sám, alebo som ich našiel vo svojom nenútenom ja. Sloboda je poslušnosť, ale poslušnosť zákonu, ktorý sme si sami podpísali...“ Ďalej pokračuje: „Som slobodný iba do tej miery, do akej moja osoba nie je „spútaná“ ničím, čo si vyžaduje poslúchať sily, ktoré nemôžem nijakým spôsobom kontrolovať...“ (Berlin, 1993, s. 36) Ide o upozornenie na širokú škálu možností spôsobujúcu útlak človeka, kde patrí aj uchopenie moci spôsobené ziskom silnej a vplyvnej spoločenskej pozície. Zdá sa, že týmito slovami chce **Berlin** naznačiť, že sila manipulácie dokáže zničiť človeka, jeho podstatu, zasiahnuť do jeho autonómnej voľby, čím dokáže spôsobiť transformáciu hodnôt. Aj z toho dôvodu sa **Berlin** stáva kritikom pozitívnej slobody.

Pre dôslednejšiu analýzu dôsledkov zisku spoločenského statusu je nutné povšimnúť si aj ďalší aspekt participujúci na príprave dôslednejších analýz tejto zložky negatívnej slobody. Berlin totiž píše o početnosti ľudských cieľov, ktoré však nemusia byť vzájomne kompatibilné. Na tomto základe preto nemožno uspokojivo („úplne“) eliminovať zo všetkých oblastí (z individuálnej aj sociálnej) ľudského života možnosť akéhokoľvek hodnotového konfliktu, ba až tragédie. (Berlin, 1969)²¹

Anglický politický filozof venujúci sa analytickej filozofii a histórii myšlienok **John Gray** zachádza v tomto prípade bližšie do oblasti politickej a poznamenáva, že v prípade silnej hodnoty pluralizmu nemôže byť liberálna politická morálka obhájená. Znamená to, že ani negatívna sloboda, ani individuálna autonómia človeka nemôžu mať celkovú prioritu, v prípade, že dobrá prislúchajúce liberálnej politickej morálke sú neporovnateľné. Spomenutej ťažkosti sa nevyhnú tie liberálne teórie, ktoré nevyžadujú maximalizáciu jednej

---

²⁰ V tomto prípade by bolo možné položiť si otázku: Kto a ako ma bude chrániť, ak mám strach, že môžem prísť o časť svojej slobody? Ide však o otázku, ktorá podľa **Berlinovho** delenia spadá už do oblasti pozitívnej slobody.

²¹ Z tohto vyjadrenia je už aj na tomto mieste možné vidieť silnú inklináciu **Berlina** k hodnotám pluralizmu. Ukazuje sa totiž, že nevníma rozmanitosť (pluralitu) hodnôt a cieľov človeka len na jednej úrovni, ale na úrovniach aj osobného, aj spoločenského života. Ako poznamenáva holandská doktorka **Connie Aarsbergen-Ligtvoet**, takéto potvrdenie nie je samo osebe obzvlášť originálne. Avšak **Berlin** sa od iných odlišuje tým, že medzi týmito hodnotami a cieľmi môže existovať konflikt, pretože ľudia sú konfrontovaní s konfliktami hodnôt v ich životoch. Tieto konflikty sa vyskytujú aj medzi rôznymi spoločnosťami, aj v rámci jednej spoločnosti, prípadne hrajú úlohu aj v živote jednotlivcov. (Aarsbergen-Ligtvoet, 2006)

hodnoty, ako napríklad hodnoty slobody. (Gray, 1998) Podľa neho je **Berlinov** opis najzákladnejších ľudských hodnôt presvedčivý, ale politické implikácie tohto opisu sú oveľa radikálnejšie a oveľa menej sympatické k liberalizmu, než si **Berlin** sám uvedomoval. **Gray** však zdôrazňuje, že ľudské hodnoty, ktoré **Berlin** popisuje sú jasne pluralitné, potenciálne vzájomne nezničiteľné a neporovnateľné. Ak sú však voľby medzi hodnotami možné, tak tým, že sú neporovnateľné, musia byť v konečnom dôsledku neracionálne. Voľby medzi jednotlivými hodnotami by tak boli výsledkom subjektívnych preferencií, prípadne kultúrneho dedičstva konkrétnej osoby. (Gray, 1998)

Naopak, podľa austrálskeho profesora politickej teórie **Georgea Crowdera** sa **Berlin** nesnaží poprieť kompatibilitu pluralizmu hodnôt a liberalizmu, ba dokonca zdôrazňuje aj ich obranu. Príkladom sú tolerancia či individuálna sloboda ako súčasť liberálnej politickej sféry. **Crowderovi** sa na niektorých miestach zdá, akoby pluralita bola práve odôvodnením liberalizmu. Ak uznávame hodnotový pluralizmus a nesúmerateľnosť týchto hodnôt, potom ak si budú stáť vzájomne v opozícii, nemôžeme uniknúť od radikálneho, možno až tragického výberu medzi nimi. V takom prípade musíme v rámci slobodných rozhodnutí vykonávať aj takéto rozhodnutia. (Crowder, 2002)

Postavenie človeka je teda **Berlinom** chápané ako súčasť väčšej pluralitnej spoločnosti, v ktorej má aj hodnota slobody svoje postavenie. Hoci sa **Berlin** sa snaží varovať pred chaosom alebo konfliktom hodnôt a záujmov, uvedomuje si aj individualitu človeka. Znamená to, že jeho snahou je apelovať na uvedomenie si takej pozície človeka, kde konanie jednotlivca bude slobodné v tom zmysle, že nebude pripútané k silám, ktoré nielenže menia jeho ciele, ale nedokáže ich ani kontrolovať. Znamená to, že človek túži byť slobodný bez ovplyvnenia druhými. Okrem akcentu kladeného na hodnotový pluralizmus je preto aj na tomto mieste potrebné uvedomiť si, že túžby každého jedného človeka po slobode sa niekedy až markantne odlišujú. Podľa Berlina, však môže byť túžba po slobode jednotlivca len iným pomenovaním tendencií prevzatia moci či inklinácie smerujúcej k uchopeniu výsad (ktoré nejakým spôsobom vyvolávajú útlak), prípadne obavy z možnej spoločensko-politickej zmeny. (Berlin, 1999) U niekoho by však túžba získať uznanie mohla byť prejavom odpovede na základnú otázku negatívnej slobody. Osoba by tak získala akési potvrdenie toho, že to konanie, za ktoré dostala ocenenie, je práve tým spôsobom vykonávania činnosti, v ktorom je skutočne dobrá, ktoré vie naozaj dobre vykonávať. Alebo vie byť tým, kým vie byť bez zasahovania ostatných, len svojim vlastným pričinením, teda bez miešania sa iných osôb.

Upravená verzia **Berlinovej** negatívnej slobody by podľa môjho názoru toto vysvetlenie pripúšťala. Aj **Murry N. Rothbard** zdôrazňuje, že sloboda je v tomto zmysle u **Berlina** absenciou prekážok k naplneniu ľudských túžob. (Rothbard, 1998) Značí to, že istá prospešná miera uznania by mohla byť prípustná. Uznanie predsa nemusí obmedzovať, môže človeka posúvať vpred a stavať ľudský život do rozmanitých polôh. Na základe **Berlinových** slov si myslím, že následne tak nie je nutné obávať sa prejavov jednotvárnosti, mechanizácie života. Snahy po zisku spoločenského postavenia či uznania sú predsa u každého človeka odlišné, nielen na základe jeho politických alebo spoločenských preferencií, ale aj vďaka odlišnosti jeho morálnych preferencií.

Cez analýzu a artikuláciu „hraničnej“ podmienky **Berlinom** preferovanej slobody sa zdá, že stanovenie vybraného postulátu ponúka veľmi veľa smerov a možností ako interpretovať snahu človeka o zisk spoločenského statusu a uznania. Rozbor tejto podmienky by mohol byť pre sociálno-politickú alebo filozofickú oblasť prínosom za predpokladu jej využiteľnosti pre interpretáciu a ozrejmenie niektorých otázok týkajúcich sa problému negatívnej slobody. Podľa môjho názoru je však ťažkosťou v tomto procese práve slabé preniknutie **Berlina** do jadra týchto myšlienok, keďže každá hlbšia analýza referuje na neustálu potrebu otvárania nových problémov a kladenia nových otázok.

Záver

Cieľom textu bolo analyzovať a interpretovať jednu z podmienok slobody, a to zisk uznania, ktorý akoby nahradzoval kategóriu moci, ktorá sa zvyčajne na vnímanie slobody viaže. Inak povedané, mojou snahou bolo preukázať, že zisk sociálneho statusu, ktorý sa priamoúmerne spája s istým vplyvom alebo pozíciou v spoločnosti možno vnímať ako regulárnu podmienku negatívneho typu slobody.

Cez artikuláciu analyzovanej podmienky sa ukazuje, že **Berlinova** koncepcia slobody ponúka veľmi veľa možností pre otvorenú diskusiu o stanovení potenciálnych podmienok negatívnej slobody. V tejto súvislosti je potrebné si uvedomiť, že ani sociálny status alebo zisk uznania nemožno považovať za jasne stanovený postulát, ale len za okrajový faktor podmieňujúci negatívnu verziu slobody. Napriek tomu sme sa pokúsili uvažovať o aspekte charakteristickom pre pozitívnu slobodu ako o jednej z možných podmienok slobody negatívneho typu. Podnetom, ktorý nás k takémuto kroku viedol, bola snaha nájsť v **Berlinových** úvahách o pozitívnej slobode aj prepojenie na

slobodu negatívneho typu, pretože sme presvedčení o neostroti hraníc medzi týmito druhmi slobody. Naším „pokusom“ sme chceli podporiť názor, že hranica medzi oboma typmi slobody môže byť len veľmi tenkou a závisí od postoja autora, pretože problémy ktorým sa jednotlivé slobody zaoberajú sú takmer rovnaké, riešené sú však z rozličných perspektív.

Pozícia sociálneho statusu sa nám za určitých okolností javí ako vhodný príklad pre prienik negatívnej a pozitívnej slobody. Koncept uznania zachytáva jednu zo základných črt ľudskej subjektivity, pričom sekundárne poukazuje na pluralitu hodnôt jednotlivcov. Upriamuje pozornosť na zásadný význam sociálnych interakcií osôb pri formovaní ľudského zmyslu pre identitu a vlastnú hodnotu. Rovnako sa podieľa na odhaľovaní základných motívov a zdôvodnení politických krokov. Ukazuje sa, že každý zisk ocenenia alebo zisk sociálnej pozície, pokiaľ je pre spoločnosť alebo časť spoločnosti prospechom, môže podnecovať rozšírenie miery slobody jednotlivého človeka. Neznamená to, že človek sa priamoúmerne svojmu oceneniu stáva mocným a svoju silu využíva proti ostatným (či už jemu podriadeným alebo jemu rovnocenným) členom spoločnosti, hoci je pravda, že i to je jeden z možných dôsledkov. Ako príklad možno použiť zisk určitého druhu politickej moci (v liberálnom štáte), prostredníctvom ktorej osoba získala spoločenský status politika. Zvolená osoba sa nesnaží primárne plniť len politickú vôľu, v ktorej občania môžu nachádzať to, čo je ich spoločným záujmom, rovnako ako sa nesnaží realizovať svoju predstavu správneho usporiadania. Politicky činná osoba sa však naopak realizuje najmä v oblasti ochrany ústavne zakotvených zrovnoprávňujúcich práv občanov štátu, ako aj práv zabezpečujúcich a ochraňujúcich slobodu všetkých. Napriek tomu, že táto osoba (politik) získala istú mieru moci, prostredníctvom ktorej sa môže aktívne podieľať na rozširovaní vlastnej slobody, nevyužíva svoj sociálny status proti ostatným, rovnako ako ju nezneužíva vo svoj prospech. Svoju spoločenskú pozíciu využíva na ochranu a garantovanie sociálno-politických hodnôt a individuálnych práv, ktoré občania majú voči štátu a voči ostatným spoluobčanom. Svoj vplyv nevyužíva na ovplyvňovanie a formovanie myšlienok ostatných, aby naplnila vlastné zámery. Koná tak, aby nepoškodzovala a nedonucovala. V inom prípade by bolo nutné hovoriť už o spomínanom preniku do slobody pozitívneho typu.

Z hľadiska imanentnej slobody človeka (či už politika alebo človeka s iným sociálnym statusom) zisk uznania a s tým spojené pridelenie istej sociálnej pozície môže znamenať však i to, že sa človek necíti byť zotročený vonkajšími vplyvmi natoľko, aby nemohol konať slobodne v rámci svojej sociálnej pozície.

Následne zisk ocenenia môže vplývať motivačne, čím podnecuje človeka k jeho osobnostnému alebo profesijnému rastu. I keď sa človeku nezvýši sociálno-politická sloboda a nezíska širšie práva zasahovať do spoločenskej alebo politickej sféry, pozitívne ocenenie dokáže priaznivo ovplyvniť rozšírenie miery jeho negatívnej slobody. Rozdiel medzi pôvodnou slobodou človeka a slobodou, ktorú získal po zisku uznania, nemusí byť markantne odlišný. Niekedy sa človek uspokojí s nepatrným posunom. Progres môže nastať v tom, že je človeku umožnené prijímať nové prostriedky na vykonávanie svojej činnosti. Zisk uznania môže rozšíriť možnosti ako, kde, s čím alebo pre koho, vykonávať prácu, ktorú realizuje alebo bude vykonávať. Ak človek, napríklad politik uvidí dôsledky svojej práce, pozitívnu odozvu u (svojich) voličov alebo sa mu tým zlepšia možnosti vykonávania kvalitnej práce, môže mať aj vnímanie vlastnej práce podiel na rozšírení jeho negatívnej slobody. Inak povedané, pohľad na vlastnú prácu ako niečoho, čo je užitočné, prispieva k rozšíreniu oblasti jej realizácie. Znamená to, že prácou, ktorá človeku prináša do života, napríklad potešenie alebo pozitívne referencie, osoba nestráca časť zo svojej slobody, ale kladným postojom k vlastnej činnosti si dokáže čiastočne rozšíriť aj časť svojej vnútornej slobody. Ako bolo spomenuté, človeku sa tak otvára (aj) cesta k rozšíreniu slobody negatívneho typu.

Napriek tomu, že sám **Berlin** v niektorých častiach svojej práce považuje vzťah medzi pozitívnu a negatívnu slobodou za nezmieriteľný, výsledok analýzy hraničnej podmienky negatívnej slobody naznačuje, že preferovanie jednej slobody na úkor druhej nie je možné. Zdá sa, že tak, ako na poli vnútornej slobody, tak i v oblasti sociálno-politickej je deliaca čiara medzi oboma typmi slobodami v istých momentoch nevýrazná a dochádza k preniku ich sfér záujmu.

Literatúra:

- AARSBERGEN-LIGTVOET, C. 2006. *Isaiah Berlin : A Value Pluralist and Humanist View of Human Nature and the Meaning of Life*. New York: Rodopi, 2006. 202 s. ISBN 90-420-1929-8.
- BERLIN, I. 1969. Two Concepts of Liberty. In *Four Essays on Liberty*. Dostupné na internete: http://cactus.dixie.edu/green/B_Readings/I_Berlin%20Two%20Concpets%20of%20Liberty.pdf
- BERLIN, I. 1993. Dva pojmy slobody. In *O slobode a spravodlivosti*. Bratislava: Archa, 1993. ISBN 80-7115-047-9.

- BERLIN, I. 1999. *Čtyři eseje o svobodě*. Praha: PROSTOR, 1999. 332 s. ISBN 80-7260-004-4.
- CROWDER, G.: 2002. Two Value-pluralist Arguments for Liberalism. In *Australian Journal of Political Science*, roč. 37, 2002, č. 3, ISSN 1363-030X, s. 457 - 473.
- FOUCAULT, M. 1988. *Politics, Philosophy, Culture: Interviews and Other Writings 1977-1984*. New York: Routledge, 1988. 330 s. ISBN 0-415-90082-4.
- GRAY, J.: 1998. Where Pluralists and Liberals Part Company. In *International Journal of Philosophical Studies*, roč. 6, 1998, č. 1, ISSN 1466-4542, s. 17 - 36.
- HEYWOOD, A. 2004. *Politologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 482 s. ISBN 80-86432-95-5.
- KATUNINEC, M. 2007. *Hodnotová demokracia a občianska zodpovednosť*. Trnava: Vydavateľstvo Dobrá kniha, 2007. 107 s. ISBN 978-80-7141-582-4.
- MACPHERSON, C. B. 1973. *Democratic Theory: Essays in Retrieval*. Oxford: Oxford University Press, 1973. 255 s. ISBN 978-0-19-544779-8.
- POSPÍŠIL, P. – ANDJELKOVSKI, P. 2012. Berlinovo pojetí svobody a jeho kritika. In *Svoboda od antiky po současnost*. Ústí n. Labem: Filozofická fakulta Univerzity J. E. Purkyně, 2012. ISBN 978-80-7414-444-8.
- ORLOVIĆ, S. 2007. Različita shvatanja slobode u savremenoj političkoj teoriji. In *Godišnjak*. Beograd: Fakultet političkih nauka Univerzitet u Beogradu. Dostupné na internete: <https://www.scribd.com/document/122423924/6-Dodr-Slavi%C5%A1a-Orlovi%C4%87-Razli%C4%8Dito-shvatanje-slobode-u-politi%C4%8Dkoj-teoriji>
- ROTHBARD, M. N. 1998. *The Ethics of Liberty*. New York: London: New York University Press, 1998. 308 s. ISBN 0-8147-7506-3.
- SARTORI, G. 1993. *Teória demokracie*. Bratislava: Archa, 1993. 512 s. ISBN 80-7115-049-5.